

Nacionalizem je za proletariat nevaren. Tako v krajih, kjer je na vladi, kakor v deželah, kjer opravičuje svoj obstanek z bojem za najenostavnejše jezikovne pravice. Zato, varujmo se nacionalizma!

„DELO“ 15. 6. 1922

DELO

GLASILO AVTONOMNE TRŽAŠKE FEDERACIJE K.P.I.

Obnovljena izdaja - Leto XII. - šte. 4 (538)

TRST - 4. MARCA 1960

Posamezna številka 25 lir

Naj živi 8. marec,
Mednarodni praznik
žena!Vsi tržačani
naj pristopijo v borbo

Danes je celo poklenim prevarantom zelo težko skriti pravi značaj vladne krize, ki postaja vedno bolj jasen v očeh vsega ljudstva v dobri veri, kot neomežen rezultat protislovnosti in spopada med levim in desnim demokratičnim gibanjem, ki je vedno bolj močno in močno v parlamentu kot tudi v vsej državi ter med protinapadom gospodarske in politične desnice, ki skuša zaustaviti novi tok v notranji politiki in neposredno udeležbo Italije v procesu mednarodne pomiritve. Angleški novinar Bruce Kenton, rimski dopisnik lista „New Statesman“ se je v komentarju, ki ga je poslal angleški radijski družbi BBC tako-le izrazil: „Italijanski vladni krizi: 34% stanovanih hiš v Italiji je brez tekoče vode, 20,1% brez stranske. Na vsakih tisoč otrok bogatstva je 25 smrtnih primerov, med revnimi kmeti pa na vsakih tisoč 69 primerov smrti. To je prvi vzrok pogostih italijanskih političnih kriz in malo verjetno je, da bo nova vlada, ki bi ne imela jasne programa socialne pravičnosti, pri ljudstvu trdno oporo.“

Gibanje, ki se razvija, vedno bolj dokazuje, da je Italiji potrebna nova vlada, sposobna braniti in izvesti ustavo, upoštevati potrebe večine italijanskega naroda, ki hoče spoštovanje njegovih pravic in pravičnega, zahteva odločno odznanje njegovega položaja proti nadvladi monopolov, demokratično reformno šole in politiko miru.

Eden od argumentov, ki se ga poslužili liberalci za formalno povzročitev krize, je bilo boječje zadržanje Segnigjeve vlade, ki je bila prisiljena pod pritiskom komunistov, pristati na diskusijo o zakonskih zakonikih za deželo Furlanija-Juljska krajina s posebnim statutom, o katerih je začela razpravljati komisija za ustavne zadeve pri poslanski zbornici. Diskusija se je začela medtem ko se po vsej Italiji razvija močno enotno gibanje za ustanovitev dežel in postavitve pod demokratično kontrolo deželnih načrtov za gospodarski razvoj, ki jih predvideva vlada. V Umbriji, Emiliji, Venetu ter v drugih pokrajinah ustanovljajo odbore, ki imajo pristaneke vseh demokratičnih strank, sindikalnih in kmetijskih organizacij, izvoljenih organov in zastopstev socialnih slojev, ki trpijo zaradi omejitve monopolov. Nastala so še druga gibanja proti monopolom Edison, Eridania itd., ki so zajela cele pokrajine, kategorije in socialne sloje.

Tudi naša dežela, skupno s tržaškim področjem, je žrtev monopolističnega protinapada. Zato je borba italijanskega ljudstva tudi naša borba in je istočasno borba za svobodo in demokracijo v tovarnah in izven delovnih, proti brezposelnosti, za moralizacijo javnega življenja, za mir, zahtevam v vsedržavni merili dodajamo še našo deželno. Slednje so bile sintetizirane na zadnjem sestanku deželne komisije naše partije, ki so naslednje: 1. takojšnja ustanovitev dežele Furlanije-Juljske krajine s posebnim statutom; 2. nacionalizacija energetskih virov, prav posebno hidroelektričnih monopolov,

med temi SADE; 3. agrarna politika, ki bo podpirala kmetijsko zadrugništvo in kmetijska posestva, izvedla ukrepe za izročitev zemlje spolovinarjem, demokratizacijo konzorcijev, ki bo odpravila omejitve glede pridelovanja sladkorne pese in znižala ceno sladkorja; 4. obramba in razvoj državne industrije, še posebno CRDA v Trstu in Tržiču, v okviru industrijske okrepitve dežele; 5. politika gospodarskega razvoja, ki bo omogočila prevojit gorskih krajev, ki se bo borila proti brezposelnosti in bo zvišala plače ter življenjsko raven prebivalstva in se bo obenem borila tudi proti vzrokom izseljevanja.

Tudi na našem področju se moramo združiti, kot delajo v drugih pokrajinah Italije, da bomo na ta način prispevali v borbi, dosegli omenjene cilje in porazili skupine, ki surovo pritiskajo v naših krajih. Kdor odklanja enotnost se postavlja v službo sovražnikov, politične in gospodarske desnice, njegove fraze po se le demagogija, da bi tako skril svoj prispevek nazadnjaškim krogom.

To velja prav posebno za Trst, ki je bil žrtev hladne vojne in je še danes žrtev skupin pritiska, ki ga hočejo deklarirati kot luko in industrijsko središče, hočejo razpršiti Tržačane na vse vetrove in vržejo nekaj drobtin le na predvečer volitev. Te skupine pa se vedno krčevito upirajo vsakemu organiziranemu načrtu za gospodarski prevojit.

Zato pozivamo Tržačane v borbo, naj pridružijo svoj glas in svoja dejanja zahtevi vseh Italijanov, ki hočejo novo vlado, za neodvisno, miroljubno in moderno Italijo; hočejo vlado, ki ne bo samo obljubljala, marveč bo resno pomagala Tržačanom, da zopet postavijo na noge svojo ekonomijo, promet, pristanišče, velike in male industrije.

VITTORIO VIDALI

Hud potres
v Maroku

V ponedeljek ponoči je bil v Maroku strahovit potres, ki je popolnoma razdejalo mesto Agadir. Strokovnjaki menijo, da takega potresa ni bilo od leta 1755. Okrog 80 odstotkov mesta je popolnoma porušeno. Poslopja, ki se stoje pokonci pa bodo morali podreti, ker so tako poškodovana, da jih ne bi bilo mogoče več popraviti. Neki arhitekt je izjavil, da je treba mesto Agadir izbrisati iz zemljevida. Koliko človeških žrtev je bilo ni še magaje ugotoviti. Nekateri govorijo o 3500 mrtvih, drugi pa celo o 6000. Ranjenih je bilo okrog 1500 oseb.

Agadir je šel pred potresom okrog 50.000 prebivalcev. Mesto se je dejansko delilo v tri dele, v arabski, evropski in industrijski del. V glavnem sta porušena prva dva dela. Posebno hudo je porušena arabski del, ki je bil zgrajen v 15. stoletju. Tam je tudi največ žrtev, kajti ozke in vijugaste uličice niso niti najmanj primerne za pravčasen beg.

Odmev, ki ga je imel v svetu ta potres je zelo velik. Tudi komentariji, ki so v zvezi z njim so najrazličnejši. Nekateri trdijo, da je posledica nekdajne razstrelitve francoske atomske bombe v bližini Saharske puščave. Ta možnost je gotovo tudi utemeljena. V Parizu sicer trdijo, da potres ni posledica atomske razstrelitve. Vendar pa te trditve niso najbolj prepričljive.

Te dni je začel pihati na pod,

Utrditev naše partije
in sedanji politični problemiZasedanje Centralnega komiteja in
Centralne kontrolne komisije KPI

V sredo se je začelo v Rimu skupno zasedanje Centralnega komiteja in Centralne kontrolne komisije KPI. To zasedanje je zlasti važno, ker soupada z vladno krizo in krizo v demokratičnih vrstah. Kot prva točka je bilo na dnevnem redu poročilo, ki ga je podal novonimenovani načelnik organizacijske sekcije tov. Berlinguer. Iz tega poročila povzemamo naslednje:

Sedanji politični položaj predstavlja široke naloge za delovanje. Vladna kriza potrjuje pravilnost analize IX. kongresa naše partije. Zato mora vsa partija z zaletom delovati za uresničitev nove demokratične večine v državi. Naš IX. kongres je točno prikazal, kakšne so značilnosti socialne in politične krize, ki obstaja v deželi. Danes smo pričo temu, kako se po eni strani pospešuje kapitalistična koncentracija in tendenca monopolističnih skupin z namenom, da bi vsilile na en ali drug način svoj nadoblasti vsemu življenju v državi. Po drugi strani pa smo pričr demokratičnemu zagonu, ki zajema najširše politične sile, ustvarja protislovnost in so zlasti močna v vrstah Krščanske demokracije.

Ko sta se začela pomirjevalni proces in kriza politike hladne vojne smo trdili, da bo pravo privedlo do novega zaleda demokratične borbe. Usmerili smo vse naše predkongresne diskusije v iskanje novih elementov in za definicijo osrednjega cilja, ki je borba za novo demokratično večino. Ta cilj je danes dosegljiv. Toda zato je potrebno imeti osnove v veliki

kem masovnem gibanju in v najširši enotnosti vseh demokratičnih sil.

Vladno krizo so povzročili liberalci. Predhodno te krize pa so bili ostri napadi, ki so prišli iz vrst konservativnih in reakcionarnih sil. Namen teh je bil ta, da bi preprečili ali pa vsaj zavirali razpirajočo se demokratično proces.

Kakšno so naše naloge v sedanjem času?

Kakšne so naše naloge v sedanjih vrstah ljudskih množic in v vsem javnem mnenju sploh zavest glede problemov, ki se jih je treba lotiti in glede spremembe politične usmeritve, kar je potrebno za zagotovitev zaštite in napredka naše demokracije in za splošen gospodarski in socialni razvoj.

2) zadati moramo resen udarec dvojini igri, ki jo vodijo de-

mokristjani in dati svoj doprinos k temu, da prideta do izraza nov zagon in nova politika v demokratičnih vrstah kato. liškega gibanja;

3) napraviti moramo vse, kar je potrebno za to, da se utrdi in da napreduje proces zblizovanja med vsemi demokratičnimi silami, ki je že v teku, kar pomeni pred vsem, da moramo posvetiti posebno skrb razvoju enotnih odnosov s socialisti.

Za rešitev teh nalog so odločilnega pomena naša pristojnost na čelu množičnih gibanj, iniciativa vseh naših organizacij in torej uvrstitve partije ter povečanje njenega prestiža. V tej luči zavzemajo posebno važnost in nujnost cilji borbe, ki jih je postavil IX. kongres, predvsem naša pobuda in naš delež v zagotovitvi splošne obnovitve borbe za zboljšanje življenjske ravni, za zaposlitev, za utrditev veljavnosti delovnih pogojev, za politiko proti monopolom in za politiko reform. Zato moramo sprejeti obvezno-

sti, da bomo izpolnili naloge, ki nas čakajo in da bomo dali novo širino in novo življenje gibanju za ustanovitev dežel; sprejeti je treba nove pobude na področju pomiritve, nove usmeritve glede naše zunanje politike, pozivitev delovanja za reformno šole ter končno povečanje borbe proti vsakemu poskusu odložitve upravnih volitev, ki se morajo vršiti v času, ki ga določa ustava.

V nadaljevanju svojega poročila je tov. Berlinguer poročal o obnovitvi partije. Med drugim je povedal, da je od 4278 članov federalnih komitejev 2718 novih, da je bilo v času med osmimi in devetim kongresom izvoljenih 68 novih sekretarjev federalnih ter da so ob 70 do 80 odst. federalni kadri stari od 20 do 40 let.

CK je izvršil nekatere spremembe v vodstvu KPI, in sicer: organizacijsko sekcijo bo vodil odleš Enrico Berlinguer, sekcijo za množično delo Enrico Bonazzi, sekcijo za tisk in propagando Alessandro Natta, agrarno sekcijo Arturo Colombo, kulturno sekcijo Mario Alicata, sekcijo za krajevne ustanove Edoardo D'Onofrio; zunanjo politiko Giuliano Pajetta, založništvo Pietro Secchia, partijske šole Pietro Valenza, žensko sekcijo Nella Marcellino, gospodarstvo sekcijo Brusilio Manzotti, sekcijo za Jug Giorgio Napolitano, upravno sekcijo Giulio Turchi.

cijško sekcijo vodil Giorgio Amendola, sekcijo za tisk in propagando Pietro Ingrao, krajevne ustanove pa Nattoli.

V tajništvo KPI so poleg dosedanjih članov izvolili še Luciano Barco, tako da novo tajništvo sestavljajo: Togliatti, Longo, Amendola, Ingrao, Giancarlo Pajetta, Barca in Barontini, nista več člana tajništva Bonazzi Enrico in Bufalini Paolo. Urad tajništva vodita Longo in Barontini.

Ravnatelj rimske „Unità“ o. stane Reichlin, milanske Tortorella, revije „Rinascita“ pa Togliatti.

Zasedanje se še nadaljuje.

Pred novimi volitvami
tržaškega pokrajinskega svetaVlada in zakonodajne oblasti
morajo proučiti volilne določbe
ter upoštevati mnenje zainteresiranih strank

Čez nekaj mesecev bo zapadel mandat sedanjemu pokrajinskemu svetu v Trstu in sedanjem občinskem svetom podeželskih občin. V teku so prve priprave na nove volitve. Razpravljanje o upravnih volitvah je torej zelo aktualno. Kot prispevek k usmeritvi v tem razpravljanju, objavljamo sestavek, ki ga je za glasilo naše Federacije napisal tov. prof. E. Weiss.

Pri sestavljanju izvoljenih predstavnikov je volilni sistem, ki se ga pač uporabi, večkrat odločilni čimbel. Gornje nam potrjuje zgodovina, ki odraža postopno evolucijo demokratičnih pojmov, do pridobitve splošne volilne pravice in načela proporcionalnosti, kar daje nekaj jantstva manjšini. Sleherna tendenca, ki teži po zagotovitvi privilegijev ali nedemokratičnih prevladovanj, povzroči iskanje pretež za dosego delne ali popolne likvidacije določenih manjšin iz volilnih predstavništva.

Takih spletov so se v Italijanski republiki že poslužili in izraz sleparski volilni zakon je zato docela na mestu. Že večkrat je prišla do izraza želja po spremembi enega od temeljev demokratične pridobitve, medtem ko so se demokratične politične grupacije vedno odlikovale po svojem stališču obrambe splošne volilne pravice in proporcionalnega sistema. Obsoditi je treba iskanje takih sistemov, ki bi potvarjali volilne rezultate, kot je treba obsoditi volilne sleparije, nasilje uporabljanje in toleriranje teh sredstev.

Za izvolitev pokrajinskih svetov je v Italijanski republiki v veljavi zakon št. 172 od 8. marca 1951, ki v členu 9 določa naslednje: „V vsaki pokrajini se postavi toliko enosedežnih volilnih okrožij, kolikor jih po številu odgovarja dvem tretjinam pokrajinskih svetovalec, ki jih mora imeti pokrajina na osnovi člena 2 (za tržaško pokrajino do sedaj 16 okrožij, to je dve tretjini od 24). Nobena občina ne more imeti več kot polovice okrožij pokrajine. Seznam okrožij se

določi na predlog notranjega ministrstva z odlokom predsednika republike.“

Omenjenih določb niso hoteli uvesti tudi v tržaški pokrajinski svet, ki je bil sestavljen iz sedemdesetih volilnih skupin, ki so se ob drugih prilikah potegovala za raztegnitev na tržaško področje italijanskih zakonov, pa naj bodo odobrili ali sliša, biva, kot se je izrazila neka znana politična osebnost. Še pred razpisom prvih pokrajinskih volitev na Tržaškem se je začela pravcata kampanja v tisku in določeni krogi so celo intervenirali pri vladnih organih za poslabšanje zadevnega zakona. Tega seveda niso povedali jasno, toda vsi so razumeli, da hočejo poborniki nacionalizma omejiti in ovirati možnost uveljavitve predstavnikov slovenske manjšine. Če bi se igra obnesla tudi glede tistih socialnih slojev, ki bi glasovali za skrajno levo, tembolje. Tako so podporniki demokristjan. skih vlad dosegli od vladnega komisarja nekatere popravke pokrajinskih volilnih določb in sicer: popolno ukinitve omejitve števila predstavnikov glavnega mesta pokrajine, potvorenje delimitacije 16 volilnih okrožij ki sploh ne upoštevata meja občin in ustvarja čimbolj eterogena okrožja, da tako razcepi slovensko etnično skupino in določene socialne kategorije volivcev in jih postavi v razna okrožja.

Res je sicer, da je na našem področju razlika po številu volivcev med glavnim mestom in ostalimi kraji večja n. pr. kot v pokrajini Genova ali Rima. Toda kljub temu imajo v omenjenih pokrajinah manjša središča zagotovljena primerna jamstva, ki jih pri nas ni. Na položaj bi morali proučiti in jo nujne ukrepe.

Res je sicer, da je na našem področju razlika po številu volivcev med glavnim mestom in ostalimi kraji večja n. pr. kot v pokrajini Genova ali Rima. Toda kljub temu imajo v omenjenih pokrajinah manjša središča zagotovljena primerna jamstva, ki jih pri nas ni. Na položaj bi morali proučiti in jo nujne ukrepe.

Res je sicer, da je na našem področju razlika po številu volivcev med glavnim mestom in ostalimi kraji večja n. pr. kot v pokrajini Genova ali Rima. Toda kljub temu imajo v omenjenih pokrajinah manjša središča zagotovljena primerna jamstva, ki jih pri nas ni. Na položaj bi morali proučiti in jo nujne ukrepe.

Protest
Gvineje

Predsednik Gvineje Seku Ture je poslal tajniku OZN pismo s prošnjo, naj ga razdeli vsem delegacijam. Gvinejska vlada pravi, da je Zahodna Narodna Nemčija finančno in tehnično sodelovala pri izdelavi francoske atomske bombe, ki so jo preizkušali v Sahari.

Gvinejski delegat v OZN je izjavil, da je Zahodna Nemčija v zameno dobila od Francije na dan eksplozije atomske bombe petrolejske koncesije v Sahari. Delegat je pripomnil, da pomeni pismo gvinejskega predsednika protest proti eksploziji v Sahari in proti morebitnim ponovnim poizkusom. Poudaril je, da je Sahara lastnina vseh Afričanov.

Spet stare skrbi...

(La Lotta)

POZDRAVI
„DELU“

Cari compagni,

desidero esprimere le congratulazioni e gli auguri della Direzione del Partito e miei per il completamento del quarantesimo anniversario del vostro giornale, tutti spesi - in tempi duri e in tempi più aperti alla speranza - per la causa della redenzione socialista dei lavoratori e per la difesa della dignità e dei diritti della minoranza slovena.

Il „Delo“ è un simbolo di operante internazionalismo proletario; in questo sta, ancor oggi, la sua funzione e la sua vocazione più profonda. Il giornale è stato validamente l'azione dei comunisti italiani e sloveni nel centro di pacifico incontro ai popoli di verità, per riscattare l'Europa da una vitalità economica condannata ai bisogni delle sue popolazioni e del suo ruolo internazionale, per la costituzione della Regione Friuli-Venezia Giulia in cui si realizza la migliore tutela democratica anche dei diritti della minoranza etnica.

Poi vi auguriamo, cari compagni, che ai rapporti ancora più stretti dei lavoratori italiani e sloveni e siano certi che in questa lotta l'amicizia, in prima linea, troveremo, come sempre, il „Delo“.

P. LA SEGRETERIA DEL P.C.I.

(saluto Togliatti)

Palmiro Togliatti

UEC39/RACIO NCCSU 33 22 2059
REDAZIONE GAZZETTA DELLO
TRIESTE - 159

GRUPPO EDITORIALE LAVORATORI E INCHIESTA DELLO ZIMMERMANN
JUBILEO PER GAZZETTA DELLO ZIMMERMANN
DORBY ZA MIR I DRUGIH NEZADNO NARODNI KRAJANSKI KOMITET SSR

- 220 TRIESTE - VILANOVA 100 97/98 20 1440 -

„CARI COMPAGNI“ VI PRESENTIAMO ACCORDARE ALI ANDREI FRATELLI DELL'ITALIA
STOP AL BERO PAPPARELLA IN LOMINO ESUMIO DI FELICIA ALLA CARA
DELL'UNITA DEI LAVORATORI - E DELL'ANTIFASCISMO
PRELAVORATO DA CHI TUTTA LA STAMPA COMPIUTA PER LAVORO CONTANTE
INDEGNAMENTO NELLA SUA LOTTA PER LA PACE, LA DEMOCRAZIA E IL SOCIALISMO
ALDO TORTORELLA

Štiridesetletnica izda prve številke „Dela“ je imela velik odmev v delavskem gibanju. Izredno številko našega lista, ki je izšla ob tej priliki, so bralci z navdušenjem pozdravili. Uredništvo je prejelo čestitke iz raznih strank. Na zgornji sliki vidimo posnetek pisma, ki nam ga je poslal tovarš Togliatti. Prevod pisma so objavili v slavnostni številki, zato ga ne bomo tokrat ponavljali. Na drugi sliki je pozdravna brzojavka, ki nam jo je poslal Slavjanski komite ZSSR, na spodnji sliki pa pozdravna brzojavka glasila Unità iz Milana

Ob štiridesetletici „Dela“ je napisal tovarš Regent poseben članek, ki je bil objavljen 20. februarja v ljubljanskem „Delu“ in naslednji dan v „Primorskem dnevniku“. Članek je zgleden zgodovinski pregled bojev delavskega razreda v zadnjih štiridesetih letih, s posebnim ozrom na dobo, ko je nastopil fašizem in je za komuniste nastopila doba ilegale. Med drugim je v tem članku poudarjeno, da čeprav je bilo „Delo“ v Trstu skoraj izključno odvisno od naročnin in od prispevkov delavcev, je vendarle uživalo vso podporo in vso skrb Socialistične stranke Italije, od februarja 1921 dalje pa Komunistične partije Italije. Vodstvo slednje je tudi razumno sklenilo, da bo v primeru potrebe, moral prenehati „Il Lavoratore“ kot pri „Delo“. Nadalje tovarš Regent poudarja, da so bile naloge „Dela“ in naloge vsakega komunističnega lista sicer vedno težke. Svoj lep članek pa zaključuje z oceno, ki sta jo dala o „Delu“ naš Federalni komite in Federalna kontrolna komisija in ki pravi med drugim: „Delo“ je bilo slavna zastava v trdem boju proti fašizmu v letih, ki so bila najtežja za slovensko in italijansko ljudstvo naših pokrajin, „Delo“ je bilo glasnik, protest, organizirana akcija delavskega in demokratskega gibanja med Slovenci, bilo je pobudnik in navdihovalec napredne kulture, povezane z najboljšimi tradicijami slovenskega ljudstva, bilo zastavonoša enotnosti med Slovenci in Italijani v boju za mir, napredek in za socializem pod zastavo proletarskega internacionalizma“

Juljska krajina je postala na ta način ena od točk, ki karakterizirajo usmeritev in politično obliko nove vlade. Karakteriziranje furlanskih in juljskih političnih sil bo odvisno od stališča, ki ga bo nova vlada zavzela od tega problema...

Nova vlada se mora obvezati za program, ki bo imel v načrtu: 1. ustanovitev deželnih tvorb s takojšnjo ustanovitvijo dežele Furlanije-Juljske krajine s posebnim statutom; 2. nacionalizacija virov energije, prav posebno hidroelektričnih monopolov, med temi SADE; 3. agrarno politiko, ki bo podpirala kmetijsko zadrugništvo in obdelovalne kmetije, izvajala ukrepe za prepis zemljišč na spolovinarje, demokratizacijo konzorcijev, ukinitve omejitve pri pridelovanju sladkorne pese in znižanje cene sladkorja; 4. zaščito in razvoj državne industrije, predvsem CRDA v Tržiču in Trstu, v okviru industrijske okrepitve dežele; 5. politiko gospodarskega razvoja, ki bo omogočila prevojit gorskih krajev, ki se bo borila proti brezposelnosti, povišala plače in mezde, dvignila življenjsko raven našega ljudstva ter se borila proti vzrokom izseljevanja.

Komunisti Furlanije-Juljske krajine apelirajo na vse delavce, kmete, obrtnike, male in srednje gospodarstvenike, na vse iskreno regionalistične in demokratične sile naj se združijo v enotni ljudski akciji z zahtevu za sestavo vlade, ki bo izvedla gornji program.

Deželno tajništvo poziva vse partijske organizacije naj organizirajo v tovarnah, vaseh in mestnih središčih vse iniciative za usmeritev teh sil in razvoj široke enotne akcije, ki bo sposobna izraziti zahteve in voljo našega prebivalstva za prevojit dežele.

NAJ ŽIVI 8. MAREC

Mednarodni praznik žena!

Ob petdesetletnici našega praznika

Marija Bernetič - Marina

Letos bomo proslavili 50. obletnico dneva, ko so vse narodne žene sveta izbrale 8. marec za svoj praznik.

V 50 letih trnjeve poti, težkih preizkušenj in posledic dveh svetovnih vojn si je napredno žensko gibanje prizadevalo, da bi našlo pot, ki naj dovede do olajšanja trpljenja delovnih žena.

Danes tudi mednarodno združenje žena zbira borbene napredne in svobodoljubne žene iz vsega sveta, jih krepi v njihovem delu in za 8. marec poziva vse žene k združitvi v borbi za pravično stvar, napredek in pravo dostojanstvo.

8. marec je dan, ki iz leta v leto zbira žene v bojih za uresničitev velikih ciljev, za doseg pravic žena, kar spada v okvir borbe množice za doseg lepšega življenja.

8. marec je dan, ki zbira množice po vsem svetu v borbi proti fašizmu, za odpravo fašistične miselnosti, za polnjenje idej nasprotnikov svobode, ki sejejo sovraštvo med narodi tudi z namenom, da bi preprečili napredek in demokracijo v svetu.

8. marec je dan borbe za mir in mirno sožitje v svetu.

To je program, ki ga postavljajo Mednarodna zveza žena za uresničitev zmage zgodovinske borbe žena za popolno enakopravnost in torej tudi za zaščito ženskega poslanstva in materinstva.

Pri nas zahteva ta borba še posebno vztrajnost in odločnost kajti nasprotniki svobode in demokracije so nepopustljivi. Tu, ki vladajoči krogi se zelo malo zanimajo za težak položaj žene-delavke in mater in zanemarijo vprašanja glede omogočanja boljšega življenja ženi in otroku.

Zveza demokratičnih žena našega ozemlja, v okviru vsedravnice zveze UDI vzbuja upanje v sreči žena, odpira spoznanje in krepi zavest pri ženski, da bo skupna borba, za uresničitev gospodarskih, so-

V borbi za doseg pravic žena so pokazale komunistke, da prinašajo v delavsko gibanje novo zaleta in napredovanje. Zato je tudi današnja naloga ta, da skupno z vsemi naprednimi ženami okrepimo naše žensko gibanje, da prispevamo k uresničitvi želja mater in žena na splošno, da pokažemo pot, ki vodi v novo družbo, ki bo dala ženi vredno dostojanstvo, kajti šele socialistična družba je tista, ki bo ustvarila vse moralne in materialne pogoje za popolno enakopravnost žena.

Iz današnjega težkega položaja vodi samo ena pot, to je pot razvoja, pot ki vodi k višjim oblikam življenja. Toda ta pot je združena z borbami vsega naprednega gibanja. Za doseg tega cilja pa je potrebna ustvaritev največje enotnosti, ki mora zajeti tudi vse napredno žensko gibanje.

Pojdimo torej naprej za pravice žena, za mir, napredek in za priznanje vseh naših pravic!

Letošnji 8. marec naj bo dan enotnosti vseh svobodoljubnih žena!

cialnih in političnih zahtev uspešno izbojevana samo pod pritiskom nove demokratične večine, v kateri mora sodelovati tudi žensko gibanje.

Dogodki zadnjih 50 let dokazujejo, da so napredne žene vedno zavzele pravilna stališča in da so se vedno borile za mir. Tudi danes se v tej plemlitvi borbi zavzemajo za uresničitev teh ciljev.

Plemenita misel mirnega sožitja prešinja žensko gibanje. V borbi za mir je napredovala tudi stvar žena in to tudi v sedanjih družbenih ureditvah pri ključnem nasprotovanjem enakopravnosti pravic žena.

Slovenske žene Julijske kraje, ne so od vsega začetka sodelovale v borbi za doseg človeškega dostojanstva, za popolno priznanje človeškega dostojanstva. Skupno z italijanskimi ženami so si prizadevale, da bi družbeni položaj žene postal enakopraven. Zaradi težke dediščine, ki jo je zapustil fašizem, so slovenske matere v skrb za bodočnost svojih otrok. Kot žene in matere se skupno z naprednim delavskim gibanjem zavzemajo za uzakonitev slovenske žene ter za to, da bi se v solah otroci vzgajali v resnično demokratičnem duhu, v prijateljstvu med Slovenci in Italijani ter z vsemi narodi sveta.

Požrtvovalnost sovjetskih žena

Kot vsaka vojna, tako je tudi zadnja prinesla s seboj tako velike težave, da se je trenutno marsikomu zdelo, da žene ne bodo dovolj močne, da bi jim bile kos. Skoraj iz vsake družine so šli moške in fantje pod orožje, zato je na ramena žena in deklet padlo marsikatero delo, ki ga po večini prej niso bile vajene in ki je zahtevalo veliko telesnega napora.

Toda čeprav je vojna ojeklenila značaj žene, ga vendar ni napravila surovega. Koliko materinske nežnosti je darovala vojnim sirotam, koliko pozornosti bormcem! Navada, vzeti tujega otroka za svojega, je postala navada takorekoč vsega naroda. Sirot na niso jemale k sebi le žene, ki poznajo radost materinstva, temveč tudi prav mlada dekleta. Zgodovina bo ovekovečila pravo podobo teh slavnih hčera naroda, postavila jih bo v isto vrsto z onimi, ki so z orožjem v rokah reševali otroška življenja pred podvignimi dvo-

nožnimi zvermi, ki so navalile na dežele Sovjetske zveze.

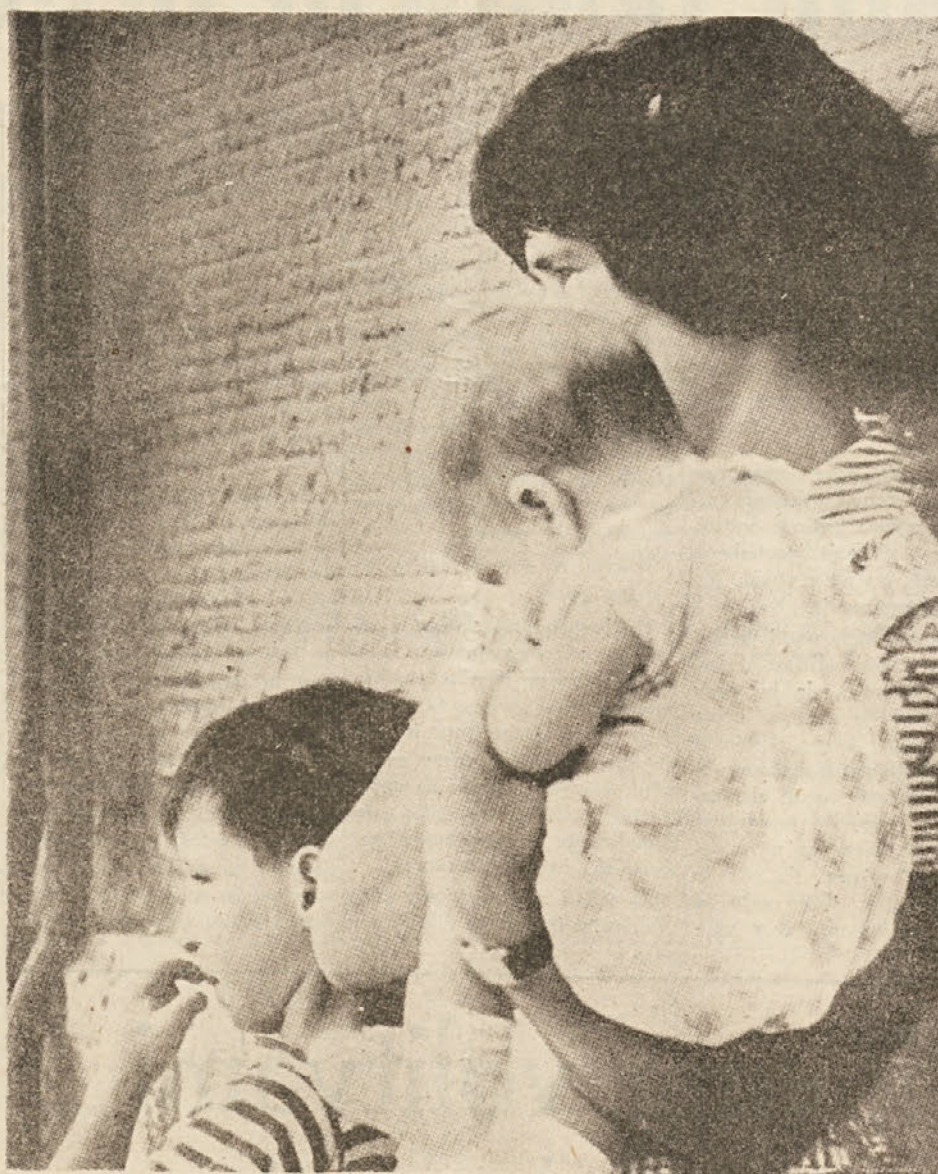
Človek je moral občudovati moralno moč sovjetskih žena in deklet na bojnem polju. Mož bolničarke Klavdije Orlove je v bojnem metzu umrl od težkih ran, v njenem naročju. Tiho ga je položila na zemljo, poljubila njegove ledene ustnice, ki so bile že brez življenja. Samo še trenutno in padla bi na drago telo, če bi se bila prepustila bolečini, ki je trgalo njeno srce. In nihče več bi je ne bil mogel dvigniti. Z vso voljo in z vsem naporom se je Klavdija zbrala. Ne da bi se ozirala, se je splazila do sovražnih žičnih ovir, kjer so ranjenci v ognju kroglj, čakali na njeno pomoč. Petinosemdeset ranjenih vojakov je Klavdija tega dne odnesla v svojem naročju z bojnega polja. Vsi, ki so pozneje srečevali to malo, šibko ženo, so se čudili, odkod je vzela toliko moči, da je to zmogla.

Sestra pomočnica Tamara Smirnova je sodelovala v smelih vojnih operacijah. Nekoč ko je pomagala mornarjem, ki so bili ranjeni pri nočni izvidnici, je bila tudi sama ranjena v glavo, prsa, bedro in roko. Čeprav je izgubil dosti krvi, je ranjena Tamara še vedno obvezovala ranjence. Končno se je morala pod sovražnim ognjem brez vsake hrane dva dni in dve noči prebiti skozi okope.

Vojaški ranecelnik Nina Kljujeva je prenesla z bojnega polja šeststo ranjencev. Koliko moralne moči je treba imeti, kako mora biti človek požrtvovalen, da zmora šeststokrati postaviti na kocko svoje življenje za rešitev drugega.

Socialistični humanizem, čustvo tovariške dolžnosti, predanost domovini — te lastnosti so postale narava sovjetske žene. Prav zaradi tega so sovjetske žene skrbele za družine borcev, za vojne sirote četudi so že same na sebi čutile vso težo vojne. Sestra pomočnica, ki je reševala ranjence, je prezrla smrtno nevarnost in pozabila na lastne rane. Mati, ki je izgubila ljubljenega sina, je vzela v roke orožje. Žena je na svojih ramah odnašala ranjene vojaške z bojnega polja, čeprav ji je pravkar na lastnih rokah umrl mož.

Sovjetski ženi je bila prva njena dolžnost. Oseba bolečina se je umaknila pred mukami naroda.

MATERINSTVO

Sedanje naloge ženske množične organizacije

Ob priliki Mednarodnega dneva žena, ko se mnogo govori in piše o problemih, ki zlasti živo zanimajo ženske množice in o borbah, ki so v teku za rešitev teh vprašanj, ženske organizacije polagajo tu-

di nekaj obračun enoletnega dela na tem področju. V našem primeru gre specifično za Zvezo demokratičnih žena.

Mnogo je vprašanj, ki jih je ta organizacija obravnavala v zadnjem letu. Stevilne so akcije, ki so jih žene vodile in jih deloma še vodi. Tu bomo omenili le nekatera izmed omenjenih vprašanj in borb.

Nedvomno spada prizadevanje za doseg pokojnine gospodinj in med poglavitna vprašanja, s katerimi su ukvarja ženska organizacija. Kot je znano je skupina poslank v rimskem parlamentu predložila zakonski osnutek glede pokojnine gospodinj. V resnici gre za več zadevnih osnutkov, toda nedvomno je najnaprednejši tisti, ki so ga predložile poslance, članice Zveze italijanskih žena UDI. Osnutek omenjenega zakona predvideva obvezno zavarovanje za invalidnost in starost za vse žene in dekleta, ki so stare nad 18 let. Po tem osnutku bi morale prejemati pokojnino

► Prva in poglavitna naloga je borba za mir v svetu

ve žene-gospodinj, ko dopolnijo 55 leto starosti.

Ko je bila ta zakon predložen in obrazložen so nekateri sicer trdili, da je neizvedljiv, vendar pa je bilo kasneje konkretno dokazano, da ni tako in da je uresničljiv. Zato pa je potrebno, da se za uveljavitev tega zakona vodi večja in učinkovitejša akcija, ki mora biti podprta od najširših ženskih množic in od javnega mnenja sploh. In prav to je ena izmed poglavitnih nalog tudi tržaške Zveze demokratičnih žena.

Toda razen nalog na tem področju, stoji pred našimi ženami še druge številne naloge, ki jih bomo tu le bežno omenili. Pripominjamo, da so tudi te naloge sestavni del delovnega programa tržaške Zveze demokratičnih žena.

Uveljavitev dejanske pravice

žena do zaposlitve; uveljavitev načela popolne enakopravnosti z močim tako v pogledu zaposlitve kot v pogledu plač. Žena mora imeti možnost napredovanja v službah prav tako kot moški in ne sme se nadalje trpeti nobenih omejitev ako se poroči in ima otroke. Prav slednjim je treba nuditi vso zaščito. To je važen del programa naših žena.

Važno poglavje v tem programu je tudi tisto, ki se nanaša na priznanje dela kmečke, žene in torej na priznanje polne pravice do pokojnine.

Nedvomno pa je borba za doseg uresničitve vseh teh ciljev tesno povezana z borbo za mednarodno pomiritve, za razorožitev in za mir; kajti brez tega ne morejo biti niti ostala prizadevanja žena kronana z uspehom.

Liki velikih žena

poznanih in nepoznanih ki zaslužijo trajen spomin

Letošnje proslavljanje 8. marca je še posebej pomembno, saj poteka prav letos 50. obletnica odkritja ženskega pokreta proslavlja Mednarodni dan žena.

Zdi se nam umestno, da se prav ob tej priliki še posebej spomnimo nekatere žene, ki so v mejah svojih možnosti in sposobnosti, vsaka po svoje, prispevale k skupni stvari vseh demokratičnih žena in vsega naprednega človeštva.

V ta namen smo postavili v skupen okvir tako ženo, ki je bila dejansko pobornica mednarodnega ženskega pokreta, kot ženo-znanstvenico, ženo-pisateljico, ženo-ilegalko in partizanko ter ženo, ki je postala žrtve zločinškega uboja zaradi politične dejavnosti ljubečega moža.

Klara Zetkin

Klara Zetkin (1858-1934) je znana kot prva velika nemška socialistka in ena izmed največjih pobornic naprednega in socialističnega ženskega pokreta v svetu.

Že leta 1907 je Klara Zetkin postavila problem ženskih pravic v splošen okvir borbe delavskega razreda. Trdila je, da žene s tem, da dobe volilno pravico, še nikakor ne bodo dosegle tiste popolne emancipacije, po kateri hrepenijo. Tako emancipacija žene dobila samo v socializmu. Zato pa se mora borba za emancipacijo žena vključiti s splošno borbo za socializem.

Leta 1918 je Klara Zetkin postala komunistka. Bila je tudi članica nemškega državnega zbora vse do leta 1933. Kot najstarejša članica tega zbora je predsedovala na enem izmed najvažnejših njegovih zasiedanj, ko je šlo za odločitev bodočnosti nemške države.

Klara Zetkin je bila velika prijateljica Lenina in Krupskaje. Lenin je njeno delo in njeno kulturo zelo cenil. Bila je med drugim tudi odlična poznavalka buržoaznega ženskega gibanja. Po prihodu nazizma na oblast se je Klara Zetkin umaknila v Sovjetsko zvezo. Umrla je v Moskvi.

Irene Juliot-Curie

Irene Juliot-Curie je bila žena znamenitega francoskega raziskovalca fizike Frederika Curie-ja in hčerka svetovno znanih znan-

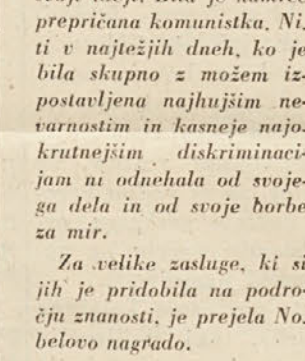
stvenikov Marije in Petra Curie, ki sta odkrila radij. Skupno s svojim možem je mnogo napravila za napredek znanosti. Rojena je bila v Parizu leta 1897. Ob izbruhu prve svetovne vojne je zapustila učenje in se kot bolničarka posvetila zdravljenju ranjenecov. Po vojni je nadaljevala študij, istočasno pa pomagala materi pri raziskavanjih. S 23 leti je prejela doktorat iz matematike, pet let kasneje pa še doktorat iz čiste fizike. Po poroki s Frederikom se je še bolj vnelo posvetila raziskavam. Tako sta skupno prisila med drugim do odkritja, da se lahko spreminja v radioaktivne, nekatere snovi, ki v naravi niso radioaktivne. Se prej pa sta odkrila še druge skrivnosti na področju jedrske fizike. Kasneje je Irene postala ravnateljica inštituta za radij v Parizu in profesor na tamkajšnji univerzi. Bila je tudi članica francoskega vrhovnega sveta za raziskovanja. Vse svoje sile je posvetila znanosti in svoji ideji. Bila je namreč prepričana komunistka. Niti v najtežjih dneh, ko je bila skupno z možem izpostavljen najhujšim nevarnostim in kasneje najhujšim diskriminacijam ni odnehala od svojega dela in od svoje borbe za mir.

Za velike zasluge, ki si jih je pridobila na področju znanosti, je prejela Nobelovo nagrado.

Umrla je za posledicami, ki jih je utrpela zaradi izžarevanja velikega števila snovi, ki jih je proučevala. Zdravniki so ji sicer svetovali, naj zadnje raziskave opusti, čemur pa se ona ni hotela odpovedati. Ko je umrla je bila stara komaj 58 let.

Irene Juliot-Curie je prav vzor doslednega znanstvenika in borca za napredek človeštva ter za mir v svetu.

Zofka Kvedrova

Zofka Kvedrova je bila ena izmed slovenskih pisateljic, ki je kot malo kate-ri drugi slovenski pisatelj njene, in tudi kasneje dobe, tako živo posegla v stvarnost slovenskega življenja, zlasti v vidika socialne plati. Poselna ob začetku pisateljskega udejstvovanja je živo posegla v razmere življenja siromašnih, delovnih slovenskih ljudi. Prepričljivo je prikazovala težko življenje neštevitih slovenskih deklet, ki so iskale delo in kruh v velikih mestih, zlasti v našem Trstu. Otipljivo je žigosala vse neštevilne krivice, ki so se tem delavkam dogajale, kakor vse ostale socialne krivice, ki so jih trpeli slovenski delovni ljudje na splošno.

Tako kot Ivan Cankar je tudi Zofka Kvedrova predavala tudi v Delav-

skem domu v Trstu, kamor jo je bil povabil takratni »Ljudski oder«.

Pa še ene zasluge, ki jo je imela Zofka Kvedrova, ne smemo prezreti in to je, da je, edina pomagala kasnejemu zaslužnemu pisatelju Prežihlu, da se je uveljavil na literarnem področju. Ostali tedaj slovenski pisatelji in javni kulturni delavci, so po večini odklanjali mladega Prežihla in to zato, ker ga niso poznali, ali pa ga niso hoteli spoznati.

Kasneje se je Zofka Kvedrova sicer nekoliko oddaljila od prvotno začrtane poti in kot je dejal sam Prežihl, se je »poburjavila«. Toda to je bila njena zasebna zadeva, ki nikakor nima kakšnega večjega pomena za vsebino njenega književnega ustvarjanja.

Tudi Zofki Kvedrovi gre zasluga, da so tržaški slovenski napredni delavci že pred več desetletji dosegli tako visoko kulturno ravnen. In to moramo tudi danes upoštevati. O tem pa, kako je Zofka Kvedrova pisala so imeli tudi bralci našega lista že večkrat priliko sami presojati, saj smo v zadnjih letih objavili več njenih črtic.

Danica Tomažič

Danica Tomažič je bila hči premožne in narodno zavedne slovenske tržaške družine, sestra junaka Pinka Tomažiča. S politiko se sicer ni ukvarjala in tudi v javnem življenju ni igrala kake posebne vloge. Kljub temu pa je včasih izvršila kako nalogo, ki ji jo je poveril brat Pinko.

Na prav med izvrševanjem take naloge je spoznala fanta in poznejšega ljubčega moža Stanka Vuka.

Bilo je enkrat poleti 1939. Pinko je izročil Danici neke papirje ter jo prosil, naj jih nese na Goldonijev trg, kjer jo bo čakal Stanko Vuk, katerega pa tedaj ona ni poznala. Pinko je bil namreč že prej povedal Vuku, kako bo Danica oblečena. Se isti večer sta si med sprehajanjem po mestu odkrila srce. Naslednjega marca je bila zaroka. 16. junija istega leta pa sta se poročila. Tedaj je bil Pinko že v zaporu.

Toda že med ženitovanjskim potovanjem je policija iskala Stanka, vendar pa tedaj še ni prišlo do najhujšega. Skupno sta živela do 18. oktobra. Tistega dne so namreč aretirali Stanka, kmalu zatem pa še Danico.

Po daljšem zaslišanju v Coronu so Danico odpeljali v konfinacijo v (Nadaljevanje na 4. strani)

KAJUH

Materi padlega partizana

Takrat, ko je prvič ročice razprli, takrat si v radosti plašno vztrepetala:

«Tala: Samo da mi ne bi, da ne bi umrl!»

Takrat, ko na prsih je tvojih še [spal,

takrat si mu nežno v solzah šepetala:

«Tala: Glej, kmalu iz tebe cel fant bo [postal.

Postal je tak fant, da bi gore pre-mikal,

nikdar se ni klicu svobode izmikal. Tako si mu segla poslednjic v roko in v tebi je tiho: Da! Vrnil se bo!

Zdaj veter raznaša besede njegove, prislutni natanko, da čuješ glasove: Lepo je, veš, mama, lepo je živeti, toda, za kar sem umrl, bi hotel še [enkrat umreti!]

OB 40-LETNICI "DELA"

Na smrt obsojeni komunizem

"DELO" 12.4.1923

Socializem, ali da rabimo boljši izraz, komunizem, je imel že vse polno grobar. Nikakor ni pretirano trditi, da mu soprotniki kopljejo grob, odkar se je začel uveljavljati v političnem in gospodarskem življenju kot organizirano gibanje izkoriščanih proletarskih množic. Tudi nagrobnice so mu že peli, iskreno in priprani, da je izdihnil svojo "nečisto" za vedno.

Dokler je bil komunizem le sanjava teorija v spisih in razpravah, da so z njim natočevali v dolgih večerih plemenito spodo, je bilo vse v redu in ni prišlo na misel, da bi napovedal boj z ljudstvom in njihovim plemenitim posluhom. Stvar je pa dobila drugo obliko, ko je postala nadvse resna, ko je dal Karl Marks komunizmu trdno znanstveno podlago, pričel širiti svojo novo teorijo med delavstvom in uveljavljati prve proletarske organizacije, katerih naloga je bila za ureditve komunizma v praksi. Ko se je komunizem izselil iz toplih taborišč sprejemnic in je postal kaj hladen politični in socialni program za proletarskih množic. Postal je nevarna kapitalističnemu družbenemu redu, je docela naravno, ako so mu napovedali grozote neizprosno boji, boj na življenje in smrt.

Da takrat ga pobijajo, mu kopljejo grob in mu pojo nagrobnice.

Zgodovina bojev, ki jih je bil proletarijat imenovala komunizem ali komunizma, je bila krvava. Pisale so jo proletarske vojske in kravnice, na barikadah, v tovarnah in v temnih stanovanjih ob ihtenju delavskih družin. Poraz je sledil porazu in za vsakim porazom se je ponavljalo masčevanje kapitalističnih rabljev. Ob vsaki zmagi je zapela buržoazija komunizmu posmrtnico in vsaka posmrtnica je bila zadnja. Pričeli so jih peli v raznih Pariških komunih in so jih peli tudi desetletja naprej. Ob petju so kopali grobove. Pokopavali so proletarske komunistične borce; komunizma niso mogli utegnili pokopati.

Sedaj je nagrobnica komunizmu zopet modri. Ruski zglede ni naučil motecv Cesar. Zagledali so se v poraz madrske revolucije in v zmago fašizma. V Italiji. Le redkokdaj in redkokdaj se sliši nasprotnega tabora svarilen glas, ki je kakor pomembni, kakorkoli je prita. Ta glas smo slišali tudi v Rimu pri pisanju osrednjega glasila Italijanske stranke, ki se imenuje "Il Popolo". Ta list tako-le piše:

"Ne smemo niti od daleč verjeti, da bi komunizem ali komunizem, v političnem in sindikalnem gibanju popolnoma razen s pomočjo in zaradi politične vojske Mussolinija, saj je komunizem ali komunizem dejstvo, ki se ne da uničiti, nujna potreba, ki si jo je naša civilizacija za trajno izbojevala med svojo evolucijo. Praktična dejavnost sindikalne in politične organizacije so izkušnje, s pomočjo katerih se duša proletariata izobliči in izpopolnjuje. Socializem ali komunizem ni porazen, porazena je le materialistična skornja, v katero je hotel komunizem odeli proletarsko gibanje."

Tako je: S požigi, z razdejavanjem delavskih stanovanj je izginila iz proletarskih reformistična iluzija, ki si je domišljala, da je v monarhistično-buržoazni kapitalistični družbi mogoče zgraditi komunistični potji kaj zares socialističnega komunizma. Premagana je le re-

formistična teorija, ki je hotela urediti komunizem s pomočjo zadržanosti, s pomočjo socialnega skrbitva in kapitalistične socialne zakonodaje.

Zmaga kapitalistične reakcije, ki jo predstavlja v Italiji fašizem, je s tem, da je uničila vse, kar si je bil priporil proletarijat v težkih bojih dolgih desetletij, dokazala, kako pravičen je bil nauk, ki ga je dal Karl Marks Prvi internacionali in ki se glasi:

"Prva in poglavitna naloga proletariata je, da si osvoji najprej politično oblast in prične potem uresničevati gospodarsko in družbeno preobrazbo."

Toda mogotci imajo nujno potrebno trobentati, da je komunizem premagan, da je pokopan za vedno. Res je ravno narobe. Komunizem ni bil še nikdar tako živ in tako močan, kakor je danes. Močan je, ker ima svojo veliko moralno in praktično oporo v ruski, sovjetski republiki. Močan in živ je, ker se je proletarijat v svoji večini otrese reformističnih sanj in reformističnih mešetarjev ter je stopil na pravo pot revolucionarnega gibanja.

Medtem ko dokazuje meščanstvo vsak dan bolj, da ni sposobno rešiti svojih in splošnih družbenih vprašanj in je res da se kapitalistično gospodarstvo ruši ter so mu vsa zdravila reakcije bolj v škodo nego v oporo; je hkrati zopet res, da se proletarijat v vsakdanjih bojih vedno bolj usposablja za revolucionarni boj, da je njegova bojna organizacija kljub vsem udarcem še vedno živa in vedno bolj sposobna prenašati in odbijati nove napade. Danes je komunizem ne le politična in socialna teorija, ampak tudi vera, je religija proletariata. Ni več le cilj revolucionarne elite, marveč je srčno hrepenenje obubožanih in izstradanih proletarskih množic in je obenem nujna potreba vse človeške družbe.

Mogotci pa bodo peli posmrtnice in kopal grobove.

Upajmo, da jih kopljejo sebi.

Goriško "Delo"

"Delo" št. 8 — julij 1934 — leto XIII., ki je bilo tedaj skupno glasilo Centralnih komitejev KPI in KPJ in je izhajalo v Parizu, je med drugim poročalo o izidu posebne številke lista, ki je izšla v ilegali nekje na Goriškem. Omenjeni list so uredili in na svetlo dali slovenski komunisti, člani KPI. V omenjenem poročilu beremo, med drugim, naslednje:

"Bratske soimenjake pozdravljamo, zavedajoč se, s kakimi velikimi žrtvami je zagledal luč sveta. Njegov pojav nam je dokaz, da se naše gibanje širi, da prebija tudi najhujši teror. Z goriškim "Delom" se je zopet povečalo število komunističnih listov."

Zadnji čas izhajajo sledeči ilegali listi: Naše DELO kot glasilo Komunističnih partij Italije in Jugoslavije, RDECI PRAPOR kot glasilo deželnega komiteja KPJ za Slovenijo, RDECI SIGNALI kot glasilo revolucionarnih študentov, CELICA glasilo Deželnega odbora Slovenije za notranje strankino delo, MLADI UDARNIK glasilo Komunistične mladine Slovenije. Vsi ti listi izhajajo kljub težočam več ali manj redno. Neredno izhajajo še razni drugi listi.

Iz omenjene številke lista, ki je izhajal v Parizu je razvidno, da je bilo tedaj v Pragi nekako poduredništvo. Zato je bilo objavljeno tudi obvestilo, naj se dopisi pošiljajo na naslov: Dr. O. Kurz, advokatski kancelar, Praga X, Kralovska 15 - CSR.

Ceprav vstajamo v zimskem času ob starih zjutraj, ali pa ob treh, kakor politi, so take fašistične noči neznosno dolge in strahotne.

Nocoj gneča ni tako huda, to se pravi da nam ni treba sedeti, ampak da smo lahko iztegnjeni in da so med vrstami za ped široki hodniki. Vendar so vrste tako silno nabite, da ležimo vsi na levi strani in se posameznik sam ne more obrniti, ampak se mora obrniti cela vrsta. Zdi se, da je tesnoba taka, ko da bi sto pljuč dihale z enim samim, stisnjenim dihom.

KULTURA IN ZNANOST

Desetletnica smrti Prežiha Voranca revolucionarnega glasnika koroških Slovencev

18. februarja je preteklo točno deset let odkar je umrl eden izmed največjih in nedvomno najpomembnejši sodobni slovenski pisatelj Prežih Voranc.

O pomenu del tega moža je Stanko Janež zapisal v svoji knjigi:

"Ivan Cankar je v svoji izbrušeni prozi, črticah, novelah in dramah najgloblje zajel bil slovenskega narodnega in družbenega življenja, kakor je potekalo v narodni nesvobodi in družbeni zaostalosti v prvih dveh desetletjih 20. stoletja ter je bil hkrati narodna najtanjša vest in znanilec njegovih boljših dni; v drugi polovici tridesetih let pa se je v slovenski književnosti spet pojavil pisatelj, ki je izklesal monumentalne književne podobe, zajete iz resničnega življenja slovenskega ljudstva na Koroškem, pisatelj z veliko umetniško oblikovalno močjo, kakršne ni pred njim pokazal v slovenskem pripovedništvu še nihče, pesnik koroške zemlje in njenih ljudi, revolucionar in eden najboljših jugoslovanskih pisateljev — Lovro Kuhar-Prežih Voranc ali kakor se je kratko imenoval — Prežih."

Prežih Voranc se je rodil leta 1893 v Podgori pri Kotljah na Koroškem. Ze v rani mladosti je začel pisati razne povestice. Njegovo prvo delo, črtica "Smrt pijanca" je bilo objavljeno v reviji "Domáci prijatelj", ki jo je takrat urejevala pisateljica Zofka Kvedrova. To delo je bilo objavljeno pod psevdonimom Ivan Vasil. V "Domáchem prijatelju" je bilo kasneje objavljenih skupno okrog 20 črtic. Zofka Kvedrova pa je poskrbela zato, da so bile nekatere izmed omenjenih črtic prevedene tudi v nemščino.

Ob izbruhu prve svetovne vojne je moral Prežih k vojakom. Na italijanski fronti je bil zajet in odveden v ujetništvo, od koder se je vrnil šele leta 1919. Po povratku v domovino je bil zaposlen v

jeklarni v Ravnah. Istočasno je marljivo deloval v raznih delavskih organizacijah in ustanovah. Z vsa vnmemo je sodeloval tudi pri delavskem prosvetnem društvu "Svoboda". Leta 1930 je moral zapustiti Jugoslavijo. V desetih naslednjih letih se je moral pogostoma seliti. Prepotoval je skoro vso Evropo ter se dalj časa zadržal zlasti v Moskvi.

Ko je Evropo zajela nevihta druge svetovne vojne se je vrnil ilegalno v Jugoslavijo. Toda leta 1942 ga je policija izsledila in zaprla. Ko so prišli Nemci v Ljubljano (leta 1943), so ga našli v tamkajšnjih zaporih. Kmalu nato so ga odpeljali v taborišče Sachsenhausen in kasneje v Mathausen, kjer je ostal do konca vojne, nakar se je vrnil v Jugoslavijo. Toda trpljenje s katerim je bilo združeno vse njegovo življenje v vojni, v ujetništvu, v ilegali, v zaporih, mučenje zlasti v policijskem zaporu v Ljubljani in v nemških taboriščih smrti, je pustilo na njem vidne posledice, zaradi katerih ni mogel delati več mnogo, ni mogel več ustvarjati takih umetnin, kot jih je ustvarjal nekoč. Zal so bile te posledice zelo hude in so ga spravile v prerani grob.

Prva knjiga "Povesti", ki jo je napisal Prežih je izšla leta 1925. Po daljšem presledku, je leta 1939 izšlo drugo večje delo, roman "Požganka"; kmalu zatem pa še vojni roman "Doberdob" in znamenita knjiga novel "Samorastniki". Vmes so izšla številna druga dela, po večini črtice, in so bila objavljena v raznih slovenskih revijah, v "Sodobnosti", "Ljubljanskem zvonu", "Književnosti", "Dejanju" itd.

Leta 1941 je izšla nova knjiga, roman "Jamnica"; po osvoboditvi pa so izšle še naslednje knjige: "Od Kotelja do Belih vod", "Borba na tujih tleh", "Naši merniki" in "Solzice". Bogata je bila literarna zapuščina, ki pa je bila v glavnem

Prežih Voranc ni bil le pisatelj temveč tudi revolucionar v pravem pomenu besede. Ze v zgodnji mladosti je okusil krivice kapitalističnega reda. Ko je bil star 17 let je prišel z

rodne Koroške v Trst, kjer pa je doživel nove krivice. Ze med prvo svetovno vojno je doživel preganjanje domača žandarmerija ga je ovdela, da je odpravil sarajevski atentat. Zaradi tega so ga premeščali iz čete v četo in s fronte na fronto. Prišel je v italijansko ujetništvo, kjer so ga obdržali do leta 1919. Ze leta 1920 je postal član KP. Sodeloval je pri raznih delavskih listih, kot n. pr. pri "Rdečem praporu" in pri "Naših zapisnikih", v katerih je priobčeval tudi politične članke. Leta 1930 je moral pobegniti iz Avstrije, toda v Jugoslaviji so ga obsodili na sedem let robitve. Zatem je preživel devet let v emigraciji, v Berlinu, Parizu, Pragi, na

Norveškem, v Romuniji, odkoder je kot delegat KP potoval na kongres KP v Moskvo. Leta 1934 je padel v roke avstrijski policiji ter ostal zaprt eno leto, nakar so ga izgnali iz države. Leta 1939 se je ponovno skrivaj vrnil domov. Leta 1941 je bival v Ljubljani ter aktivno deloval na političnem polju. Leta 1942 ga je prišla italijanska fašistična policija ter ga izročila Nemcem, ki so ga odvedli v zloglasna taborišča smrti, kjer je ostal do konca vojne. Nekaj pred aretacijo Pinka Tomaziča je bil tudi v Trstu, kjer je imel stike z raznimi političnimi in kulturnimi delavci. Sodeloval je tudi pri "Delu" in je nekaj ilegalnih števil listu uredil ter objavil na Dunaju.

nedokončana. Iz te naj omenimo zlasti osnutek velikega romana "Pristraha", dramo iz kmečkega življenja "Pernjakovi". Večina del iz zapuščine je bila leta 1952 objavljena v knjigi "Kanjuh iz zagate".

O Prežihovi literarni ustvarjalnosti je zapisal še omenjeni Stanko Janež naslednjo opaznino:

"Prežih Voranc je v svojih delih ustvaril resnične podobe slovenskega življenja koroških ljudi iz svojega rodne kraja, ki so priče zgodovinske nujnosti in nosilci zgodovinskih dogodkov. Resnično življenje je opisoval v vsej njegovi razsežnosti in njegovih bistvenih značilnostih. Njegovi ljudje so živi, izklesani in trdni kakor skale, robati, silni in prepričljivi. Smrt je pisatelju onemogočila, da bi do vrhunca dogradil svojo mogočno

pripovedno stavbo. Vsa njegova dela so v okviru njegove pripovednosti vsako zase samostojna celota, a so med seboj vendar trdno povezana. Prežihov jezik je krepak, stvaren, nazoren, slikovit, prepleten s koroškimi izrazi.

Prežih je imel razvit posluš za slog in za učinkovitost podobe; čeprav v učenih vprašanih jezika ni bil doma. Odločno je zagovarjal svoje besede in izrazje ter ni dovolil, da bi mu nazore, barvite in življenjske domače izraze zamenjali s knjižnimi. Prežih je bil rojen epik, ki je znal mojstrsko opisovati drobne strani življenja. Imel je velik smisel za umetniško zgradbo dogajanja in dar za pripovedno oblikovanje najbolj zapletenih življenjskih pojavov."

MIRKO KAPELJ

Balada o poročniku in Marjutki

Nova premiera Slovenskega gledališča v Trstu

Objavljamo sestavek o zadnji premieri Slovenskega gledališča v Trstu, ki ga je napisal naš gledališki kritik.

Dr. Bratko Kreft je svobodno dramaturgiral Lavrenjovo povest "Enainštirideset" in Slovensko gledališče v Trstu je delo v soboto 20. februarja predstavilo prvič v Trstu.

Dr. Bratko Krefta je poznamo kot vidnega slovenskega pisatelja, univerzitetnega profesorja, predavatelja in literarnega kritika.

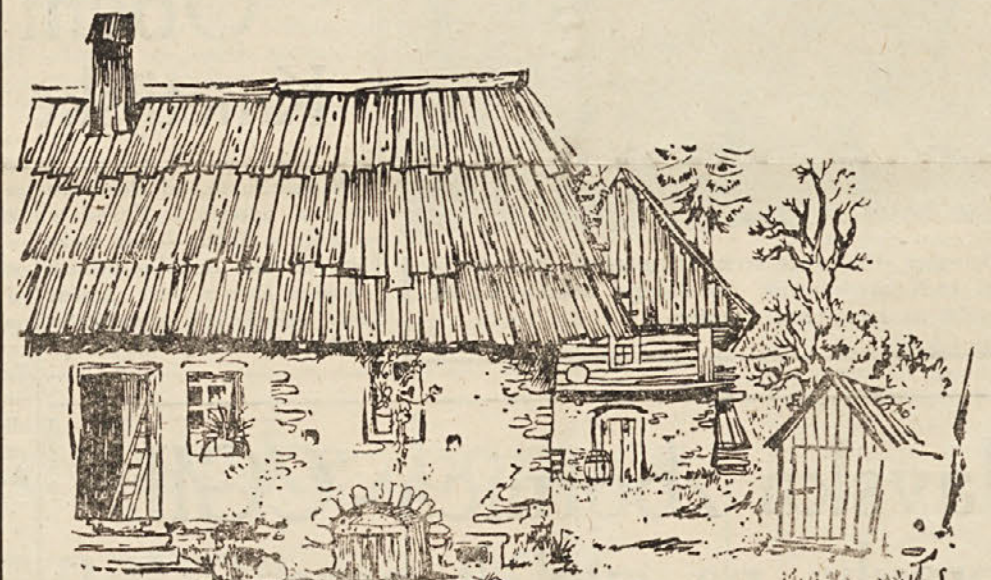
To delo, "Balada o poročniku in Marjutki", je časovno eno najnovejših avtorjevih del. Po-

vest Lavrenjova je morda marsikdo že čital a še več si jih je ogledalo sovjetski istoimenski film, ki je bil na ekranu tudi v trziških kinodvoranah.

Menim, da je pravilno, da ob tej priliki storimo primerjavo med obema deloma z ideološkega stališča. Prav gotovo je dr. Kreft delo tehnično dobro obdelal in se poglobil v tragizem v konfliktih, tako da je igra postala teatralno zelo privlačna. Nikakor pa nebi dali prednosti idejni usmeritvi dramaturga, ki je v primeri z originalno povestjo, povest Lavrenjova je namreč predstavljala slavošper neustrani partizanski borbi in idejam revolucije, ki neizprosno zmaga medtem ko v "Baladi" te osnove niti ni. Prisostvujemo pač teatralno dobro napisanemu in psihološko poglobljene-

mu "trčanju" dveh oseb različnega razrednega položaja in ideološkega prepričanja, katerima je prav to ovira za čustveno zblizanje. Miselnost ostanca karolina sta bila. Usoda obeh tragično konča. In na koncu epilog, ki se nam zdi popolnoma neumestno: "Dva človeka, dva svetova, dve smrti." Menim, da iz navedenih razlogov ne moremo smatrati tega dela, pa čeprav tehnično dobro napisano in psihološko poglobljeno, po idejni pomembnosti enakovrednega delu Lavrenjova, ki se je s svojim delom postavilo v službi borbe delavnega ljudstva proti sovražnikom revolucije.

Delo je izkušeno in jarko režiral Jože Babič. Asistent režije (Nadaljevanje na 4. strani)

Prežihova rojstna hiša v Podgori pri Kotljah na Koroškem. Narisal Janež Vidic

PREŽIHOV VORANC

Sedmero otrok

Ob devetih se je naša baraka v taborišču Mathausen zgrudila k počitku. Gmota posušenih trupel in človeških kosti je pokrila tla. Tri, štiri bitja pridejo na kvadratni meter. Po sredi je hodnik, ki ni pokrit s telesi. Včasih pa tudi tega hodnika ni. To je vselej, kadar pritisnejo novinci. Včasih je iztega gneča, da ljudje ne morejo ležati iztegnjeni, ampak morajo sedeti. Prvi se vsede v kot, razmakne noge, med katere se vsede drugi, in tako dalje in tako dalje, od stene do stene. Take noči so grozne. Ljudje stokajo, jokajo, kolnejo, umirajo. Nočna straža v kotu miri gmoto, toda če so njeni ukazi še tako glasni, še tako hreščajo, je vse zaman, taka gmota ne more biti tiha. Prsi se tako stisnjen, da prihajajo iz njih glasovi že pri najmanjšem pregibu. Velika bikovka v rokah nočne straže, ki mlati vseprek, kamor pade napravi še večjo zmedo. Nemogoče je ugotoviti, kdo je tih in kdo je čehi. Toda bikovka še ni najhujša, to je še milost božja, če jo dobiš, proti temu, kar je z njo v zvezi. Nočna straža, ki je tudi jetnik, je navadno kaka surovina, obenem pa kak varovavec taboriščnega fašističnega režima. Nočna straža se rada razburi. Ko bije po množici, skače po gmoti s težkimi, okovanimi čevlji, gazi po glavah, po rokah, po ramah in prsih, gazi in bije dokler ne omaga. Včasih nastopi, po tem res mrtvaški mir, ki pa traja le nekaj hipov, nato gmota znova začne ječati.

Ceprav vstajamo v zimskem času ob starih zjutraj, ali pa ob treh, kakor politi, so take fašistične noči neznosno dolge in strahotne.

Nocoj gneča ni tako huda, to se pravi da nam ni treba sedeti, ampak da smo lahko iztegnjeni in da so med vrstami za ped široki hodniki. Vendar so vrste tako silno nabite, da ležimo vsi na levi strani in se posameznik sam ne more obrniti, ampak se mora obrniti cela vrsta. Zdi se, da je tesnoba taka, ko da bi sto pljuč dihale z enim samim, stisnjenim dihom.

Ležimo v kotu, čisto na drugem koncu dvorane, daleč stran od nočne straže. Ze nekaj noči ležimo trije tovariši skupaj. Nekako se razumemo, si pomagamo pri ležanju in zato držimo skupaj. Za mano, čisto v kotu, leži mlad Rus, pred mano leži Avstrijec. Avstrijec ima čudno šego, čež dan je tih, sam vase zatopljen, skoraj ne dobi besede iz njega, zvečer pa, ko se komaj uležemo, začne govoriti, poltihu, ko da bi šepetal. Vsak večer mi pripoveduje kak grozen doživljaj iz svojega jetniškega življenja. Ze pet let živi po taboriščih in je okusil vse nasilje fašističnih taboriščnih režimov po vsej Nemčiji. Vsak večer mi poltihu pripoveduje nove grozote. Prosil sem ga, naj mi takih reči nikar ne pripoveduje, ker so takti doživljaji pregrdi, da bi jih človek poslušal. Zatrjeval je, da brez obujanja teh doživljava ne more zaspati.

Za mano leži Rus, ki takoj zaspi, čim leže. Pred menoj pa Avstrijec že spet šepeta, obrnjen s hrbtom proti meni, šepeta zelo previdno, da ga nočna straža ne zapazi.

"Leta 1941 so me hoteli ubiti, pa me niso, ker imam sedmero otrok..."

"Lepo te prosim, tovariš, ne pripoveduj mi! Nočem nič slišati. Pazi, nočna straža..." se brani.

"...pa me niso ubili, zato, ker imam sedmero otrok doma", nadaljuje Avstrijec brez ozira na moje prošnje. "To se čudno sliši v taboriščih, kjer se na ta kake stvari navadno ne ozirajo. Ali vendar se godijo tudi take reči. Počakaj, da ti povem..."

Takrat sem bil v kazenskem taborišču Klinker pri Berlinu. Tritisko ljudi je tam delalo opeko, ki jo so svoji izborosti kmalu zaslovela kot najboljša opeka v Nemčiji. Kako ne bi bila opeka bila prvostna, ko pa je vsa glina bila prepojena s človeško krvjo. Tam smo se zelo hitro menjali. Če je kdo zdržal pol leta, je bil to pravi čudež, ako ni užival kake posebne protekcije. Kogar so se hoteli znebiti, so ga poslali v Klinker. No, mene

so tudi poslali tja. Ljudi so ubijali na najostrejši način. Potiskali so jih v jame, ki so bile napolnjene z glinasto žlobudro, kjer so se pogrezali in umirali. Če je to šlo prepočasno ali pa če je bila celo nevarnost, da se bo človek sam izkopal iz žlobudre in se rešil, so ga porinili s kolom v žlobudro ali pa so mu s čevljem tako dolgo tiščali glavo v blato, da se je zadušil. Predelavec v moji jami je bil neki Poljak, kriminalec, ki so mu vsi rekali ubijalec. Znano je bilo, da je že nešteto žrtev spravil na oni svet. Fašisti so ga rabili za svoje orodje. Pozneje so ga sami ubili, da bi se tako izognili neprijetni priči. Saj več sam, kako delajo.

Nekega dne je prišla vrsta name. Oslabl sem tako, da nisem več zmogel določene mi storitve in zato sem bil komandi odveč. Vedel sem, kaj se bliža, kajti ubijalec me je nekaj dni postrani gledal. Nekega dne sem nosil neki tovor ob robu jame. Takrat je pristopil k meni ubijalec in me sunil vanjo. Zato mu ni bilo treba kakega posebnega napora; bil sem tako slab, da bi me lahko veter odpihil. Padel sem morda kakih šest metrov globoko. Imel sem srečo, kajti mesto, kamor sem padel, ni bilo preveč žlobudrasto pa tudi ne pretrdo in tako se nisem kot pogreznil niti se nisem udaril. Začel sem se kobatati iz blata in če bi ne bil tako izčrpan, bi se mi bilo kaj lahko posrečilo. Tako sem se pa predolgo otepal. Ubijalec me je opazoval z roba. Ko je videl, da sem bom morda le izkopal, se je spustil po lestvi v jamo, pristopil k meni, ki sem ležal postrani v blatu in mi postavil nogo na vrat, da bi mi porinil glavo v ilovico. Čutil sem njegov težki čevlji na mojem vratu in si mislil: 'He, fant, zdaj je prišla tvoja ura!'

Glava se mi je začela pogrezati v blato in eno oko je že zalila žlobudra. Počasi se je tudi temu očesu bližalo rjavo blato. Dokler sem še mogel z njim gledati, sem

ga uprl v ubijalec obraz nad menoj: bil je popolnoma top, mrtel, brezčuten. Vedel sem, da med nama ta trenutek ni bilo nobene človeške zveze. V zadnjem hipu sem uprl moje še prosto oko v njegove mrtvaške oči in tedaj sem opazil, da tudi njegove oči strme vame, kakor bi hoteli reči: 'No, dolgo te ne bom pustil trpeti, duša uboga. Pogini hitro!'

To mi je dalo pogum, da sem ga ogovoril:

"Tovariš ubijalec! Pusti me pri življenju, ker imam sedem otrok." Težko sem spregovoril te besede, ker mi je glinasto blato ležlo v usta, ali spregovoril sem jih. In zraven sem ga globoko pogledal z mojim še prostim očesom. Kdo ve kak je bil takrat pogled mojega očesa. Moral je biti nepopisen, ker sem koj nato občutil, da težina čevlja na mojem vratu počasi popušča. V ubijalčevih očeh sem zagledal nek čuden sijaj, medtem ko je njegov železni obraz ostal neizpremenjen, trd in smerten. Gledala sva se le trenutek, ali zdel se mi je cela večnost. Nenadoma je ubijalec odmaknil nogo in zasilal sem suh glas:

"Meni je vseeno, eden več ali manj, če sem jih že več ko sto... Saj te tako ne bodo pustili živeti. Ali meni je vseeno, sedem otrok, hm... Naj te ubije kdo drugi." Zlezel je po lestvi iz jame in izginil. Tisti dan našega ubijalca sploh nisimo več videli. Nato sem se skobacal iz blata in zlezel na vrh. In vidiš me, tovariš, še danes sem živ. Prepričan sem, da sem ubijalca presunil s pogledom edinega mojega očesa, ki še ni bilo zalito z blatom. Eno oko je ubijalec preprosto, če bi ga gledal z obema očesoma, bi ga gotovo ne bil presunil in omečal. — Vidiš, prijatelj, živim zaradi sedmerih otrok, še danes živim."

"Ali si končal, prijatelj?" sem šepnil jaz kakor iz omotice.

"Sem, zaradi sedmerih otrok..." Moj tovariš je umolknil in kmalu nato sva se oba pogreznila v strahoto taboriščne noči.

Poglavja iz zgodovine bojev tržaškega proletariata proti fašizmu, ki jih ne smemo pozabiti. O teh bojih bomo obširneje pisali tudi v prihodnjih številkah našega lista in to v zvezi s proslavljanjem 40-letnice "Dela". Na sliki: Barikade proti fašizmu pri Sv. Jakobu v Trstu.

Liki velikih žena

(Nadaljevanje z 2. strani)

Abruzze in nato v internacijo v Pollenzi, kasneje pa na otok Ustica in končno v konfinacijo v Toskano. Medtem je bil mož Stanko obsojen na 15 let ječe. Ena njegovih glavnih obdolžitev je bila, da je imel stike nekim z »Lorenzom«, to je z Lovrencem Kuharjem. Prežihom, o katerem ravno v današnji številki obširneje pišemo tudi na drugem mestu. Na istem procesu je bil Pinko obsojen na smrt in 15. decembra ustrelen na Opačnem.

Po padcu fašizma se je Danica mož Stanko vrnil v Trst, toda le za malo časa, kajti zločinski roka je oha — Stanka in Danico — dne 10. marca 1944 na domu v Trstu ustrelila. To se je zgodilo ravno v trenutku, ko se je Stanko odpravil k partizanom. Danica je bila dejansko še nameščena na partizanski soli na Gornjih Ležehach.

Tako se je končala mlada življenja idealnega para, ki se je veselil življenja, ki je mnogo upal na svobodo in mnogo obetal narodu, iz katerega je izšel. Le nekaj se je izpolnilo, in to je želja Stanka, da ne bi umrl prej kot ona, kajti bal se je, da bi bila njena bolečina prevelika bi ostala sama. Hotel je namreč, da jo sam ponese k zadnjemu počitku. Zgodilo pa se je drugače: Oba sta istočasno umrla.

Lik Danice je lik ljubeče, lik skrite mučnice, ki zasluži, da se trajno ohrani v našem spominu.

Zora Perellova

Zora Perellova, mlada slovenska komunistka je bila ena izmed malotestnih tržaških univerzitetnih študentk, ki so času najhujš razbeselega fašističnega terorja, ne meneč se za ve-like nevarnosti, pristopile v odporni gibanje.

Še zelo mlada je sodelovala s skupino, ki jo je vodil Pinko Tomazič. Zaradi aktivne soudeležbe v borbi proti fašizmu je prišla pred Posodno fašistično sodišče ter bila obsojena na dolgo zaporno kazen. Decembra 1943 se je vrnila iz ječe in odšla v partizane. Med njo hajko v Brkinih so jo zajeli Nemci. Odpejati so jo v zloglasno taborišča smrti, kjer je malo pred porazom nacifašizma umrla zaradi tifusa. V kratkem bo torej točno 15 let od njene smrti.

Zora Perellova je bila zelo ljubeznivo dekle. Bila je zelo dobrega srca. Močno je bila navezana na svojo mater. To vedo povedati o njej tudi tovarišice, ki so bile z njo zaprte in med katerimi je bila tudi naša tovarišica Marina.

Zal, je morala tako mla, da umre. Tudi ona je ena izmed tistih mučnic, ki je šle v smrt zato, da bi človeštvo živelo v sreči in miru.

Kristina Malalan

Katera slovenska žena na Tržaškem ozemlju se ne spominja Kristine Malalan iz Trečb? V tej po-

vojni dobi, ko se svobodno proslavlja 8. marec je Kristina skoraj vsako leto govorila na shodih žena v eni ali več vaseh našega ozemlja. Toda njeno delovanje sega mnogo bolj daleč, nazaj v ono temno dobo naše zgodovine. Sredi najhujšega fašističnega terorja je po svojih močeh, kot vzorna žena, skrbrna mati in goreča borka za lepšo bodočnost mladih pokolenj, marsikaj žrtvovala v borbi proti fašizmu, v borbi za lepše dni. Skrbno je hranila propagandno antifašistično čtivo, ki so jih ga zupali ilegalni politični delavci, med katerimi je bil tudi njen mož, in ne le, da je hranila to čtivo temveč ga je širila kjer koli je bilo to mogoče in potrebno.

Bilo je menda leta 1934, ko so tovariši sklenili, da bodo na predvečer praznika sv. Jožefa, ko je v Rimenjanih velik shod, razobesili na elektrčni vod z visoko napetostjo, ki gre mino vsi, veliko rečilo zastavo. To zastavo je sešila naša tovarišica Kristina iz Trečb.

Ko je napočila usodna ura, ki je pozivala v odkrito in oboroženo borbo proti fašističnim zatiralcem, se Kristina ni obotavljala, marveč je vzela svoje neustrašne otroke ter z njimi sledila možu in starejšemu sinu v partizanske vrste. Koliko naših borcev se še spominja Kristine ki je bila tam nekeje v bližinskih hribih, ne le borka, temveč tudi strežnica ranjenec in bolnikov in vsem skupaj prava mati?

Po končani vojni se je Kristina vrnila na svoj zapuščen dom. Znova se je lotila težkega dela — obnove, toda istočasno je posvetila tudi političnemu delovanju, zlasti se med ženami. Z delom je nadaljevala vsedotlej dokler so ji to dopuščale življenjske moči. Zal so bile te že zelo izčrpane — in kako naj bi ne bile! — in je morala mnogo mnogo prerano leči v hladni grob.

Tudi zato se nam je zdelo, umestno, da se je spomnimo ob priliki proslavljanja 50-letnice praznovanja Mednarodnega ženskega dne — 8. marca.

Alma Vivoda

Alma Vivoda iz Čampor pri Miljah je sijalen lik žene in matere, ki je še pred padcem fašizma pristopila s polnim navdušenjem svoje mladosti v partizansko gibanje.

28. junija 1943 ji je partizansko poročilo, v skladu s katerim je bila tudi naša tovarišica Marina.

Zal, je morala tako mla, da umre. Tudi ona je ena izmed tistih mučnic, ki je šle v smrt zato, da bi človeštvo živelo v sreči in miru.

Katera slovenska žena na Tržaškem ozemlju se ne spominja Kristine Malalan iz Trečb? V tej po-

DOMAČI PROBLEMI IN VESTI

O nakazilu za razvoj škedenjske livarne ILVA

Interju s predstavnikom notranje komisije

Pred tednom dni je prišla v javnost vest o nakazilu 13 milijard in 700 milijonov lir za razvoj škedenjske livarne ILVA pod Skednjem, ki bo izplačano v štirih letih (1960-63). Nakazilo bo dal IRI v okviru načrta za razvoj kompleksov FINSIDER. Toda še da, nes ni znano kako bodo ta denar uporabili. Znano je le nekaj splošnih izjav, kot je izjava generalnega direktorja FINSIDER, ki pravi, da nameravajo napraviti iz železarne pod Skednjem »gospodarsko in tehnično učinkovito skupnost prek uresničitve načrta, kateri bo jamčil stalnost dela in proizvodnje».

Izjavili so tudi, da bo zajamčena stalnost dela za zaposlene. Govorili so nadalje o »spremenitvi« železarne za proizvodnjo litiga železa tudi glede izvoza, toda znano ni nič točnega.

O problemu ILVA smo govorili s tov. Debarbora, ki je član notranje komisije (struja

FIOM). Slednji se že mnogo let konkretno in aktivno zana za akcijo okrepitve in modernizacije naprav v tovarni. Potrdil je, da ni nikakih vesti o načrtu, ki ga namerava izvesti FINSIDER z že omenjenim nakazilom; zaradi tega je stvar še precej nejasna vsem delavcem, neglede na sindikalno pripadnost.

Načrt Sinigaglia ne omenja ILVE

«Neki dnevnik, ki prihaja v Trst — nam je omenil tov. Debarbora — je pisal, da je načrt gotovo nič manj važen od načrta Sinigaglia. Kdor je napravil to ugotovitev pač ne pozna načrta Sinigaglia, ki sploh ne omenja naše tovarne. Iz tega vidika je pač očitno, da pomeni sedanjí načrt korak naprej in da je na-

kazilo 13 milijard in 700 milijonov lir pozitiven rezultat dolge in enotne borbe delavcev, katerim so se pridružile politične stranke, izvoljeni organi, gospodarske ustanove, to je vse javno mnenje».

«Toda mi smo takoj izjavili — je nadaljeval tov. Debarbora — da je treba omenjeno nakazilo smatrati kot prvi korak in začetek, da je treba ohraniti enotnost ter nadaljevati borbo. Istega mnenja so delavci železarne ILVA in vsi, ki se resno zanimajo za razvoj tega kompleksa. V tem smislu se je izjavil tudi pokrajinski kongres FIOM. Nova Delavska zbornica, CGIL je v izjavi zveznega tajnika znova poudarila potrebo izgradnje integralnega ciklusa». O tej potrebi se je ustvarilo v javnosti enotno mnenje in v tem smislu se je izjavilo pred nekaj dnevi tudi pokrajinsko vodstvo PSDI. Želeži je, da bi prišlo do enotne akcije in da bi se delavcem zopet pridružile v njihovi zahtevi vse sindikalne organizacije in politične stranke».

Vprašali smo kakšno bistveno razliko bi prinesla ustanovitve

integralnega ciklusa proizvodnje iz vidika zaposlitve delavcev. Tov. Debarbora nam je povedal, da bi z novim sistemom našlo zaposlitev od 2000 do 2200 delavcev, tudi če bi znasala proizvodnja samo 500.000 ton na leto. S »spremembami« po postrojsko proizvodnjo bi bila železarna deklarirana. Govorijo sicer, da bi bilo delo zajamčeno za delavce, ki so zaposleni v tem trenutku; toda ni znano če se bo število železarci upokojitve starih delavcev ali če bodo na njihovo mesto sprejeli vajence, oziroma če bodo upokojene delavce nadomestili z novo delovno silo.

Omeniti moramo nadalje pismo ing. Eulambio, ki je strokovnjak za take stvari. Pismo je citiral tov. Vidali v njegovi intervenciji v zbornici, kot podkrepitve zahteve za integralni ciklus proizvodnje. Ing. Eulambio je v omenjenem pismu poudaril, da bi ILVA lahko dala odločilen zagon tržaskemu gospodarstvu, če bi izboljšali njegove naprave za proizvodnjo po integralnem ciklusu za vsaj 500.000 ton. «Na ta način bi Trst dobil — pravi pismo — so, dobro siderosko napravo, kar bi pomnilo obenem zvišanje proizvodnje cementa. Pomolne industrije Julijske krajine bi do bile novega dela itd. Poleg tega bi imela tržaška luka na razpolago 500.000 ton za izvoz, kar pomeni isto toliko razpoložljive tonaje za povratno vožnjo v našo luko, ILVA, ki je že itak zainteresirana pri paroplovnih družbah, ima kot taka tudi potrebne izkušnje».

Ukrepe, ki bi jih nujno mo-

Poročilo sekretarja naše Federacije na IX kongresu KPI

II.

Autonomna dežela Furlanija Julijska Krajina, obmejno področje, uničeno po dveh vojnah, še vedno podvržena težkim vojaškim uslugam, odrezana na več krajeh od mirovne pogodbe, žrtve v vseh svojih strukturah v žalostnih povojnih časih in v dobi hladne vojne, od velikega monopola evropske svojih naravnih bogastev, čuti posledice politike, ki so jo od leta 1947 do danes vodili vladni krogi Kršćanske demokracije, kateri so podpirali industrijsko in finančno koncentracijo. Absorbiranje nekaterih industrij naše dežele od monopolov, namen uničenja važnih sektorjev IRI v Trstu, Tržicu, Gorici, številne odpušitve z dela, so izraz te politike. Vse te posledice so tem večje, ker se vršijo v pokrajini, ki ima slah industrijski razvoj, z gospodarstvom v veliki večini kmečkem in Furlaniji z zastalim kmetijstvom, zaradi neizvršene, četudi potrebne zemljiške, namakalne in osuševalne prenovne, zaradi nepravilne razdelitve zemlje, zaradi zastarelih pogodbenih odnosov.

EST podpira krizo tisočernih kmetijskih podjetij, položaj hribovskih področij postaja nevedrlijev. Zaradi teh vzrokov smo pričani, da bo z našim se boljšim delom omogočena okrepitev in razširitev iskrene opredeljevanja za avtonomno deželje.

Ukrepe, ki bi jih nujno mo-

rali podvzeti in ki so tudi organizacijskega pomena, se nanašajo na večjo povezavo med delavci podjetij IRI (CRDA) in Tržica, da bi se tako izognili v težkem trenutku boja za rešitev teh podjetij, dogodkom, ki so se v preteklosti vedno dogajali in sicer, da so se vodstva podjetij lahko igrala na pomankljivostih sporazuma v takem smislu, da omogoča istočasni razvoj dveh tovarniških skupin.

Iz zgoraj omenjenih razlogov je potrebno, da gremo v širino. Za razvijanje številnih in zapletenih borb potrebujemo mnogo večjo partijo, ki bo vedno prisotna s svojo polno karakterizacijo. Svoje vedno majhna partija. Sektaštvo predstavlja v vseh svojih pojavih še vedno resno oviro. Res je, da smo se morali več let boriti proti revizionizmu in protipartijski skupini; proti obeh smo dosegli zmago, ki je imela epilog v našem kongresu. Protipartijska skupina je bila še precej razpeta, delovala je v nekaterih sekcijah in ne izključujemo, da je skušala okreniti tudi politično enotnost v samem vodilnem organizmu. S svojo akcijo je skuša-

la zrahljati disciplino in našo predanost načelom proletarskega internacionalizma.

Borba proti revizionizmu nam je onemogočila pravo borbo proti sektaštvu, ki je danes za našo federacijo največja nevarnost in resna ovira. Obstoj jo še precej težave za premostitev odpora proti široki rekrutaciji, čeprav smo dosegli uspehe, težave pri povezovanju krajevnih z vsedravnimi borbami, z nujnimi zahtevami, zahtevami za obnovo strukture, izvajanje ustave in zahtevami za socializem.

Omenjene napake so pri nas pogosto resnejše kot v ostalih Komunistični partiji Italije. S pokrajinskega kongresa smo šli z odlično voljo, da jih premostimo, začeli smo veliko kampanjo rekrutacije na veliki IX kongresa. Sporočamo vam, da smo skupno s prizadevanji lanskega leta povišali število vpisanih za skoro 25 odst. S pomočjo vse partije vas vseh se bomo lahko smatrali vredne šteti se za množično partijo. Potrebno je, da nam stoji centralni organi ali organi, bližje kot v zadnjih letih in potrebujemo nam je spoznavanje izkušenj drugih federacij.

DOPISI NAŠIH SODELAVCEV

Opčine

Smrtna kosa

Pred kratkim je neizprosna smrtna kosa zamahnila nad našo družino na Opčinah. Prejeli smo tisti, ki oddajajo stanovanja v našem letoviščarjem — imajo popolnoma prav, ko godrnjajo in grajaajo brezbržne občinske uprave.

Zato pozivamo mestni urad za higieno in čistoto, naj se končno zgane. Svetujemo mu, naj pošlje na kraj kakega inspektorja z nalogo, da si ogleda kakšno je stanje. Tako se bo lahko — in kaj kmalu — prepričal, da nikakor ne pre-

sti pa, ki so odgovorni za javno čistoto so pred časom odstranili se zadnjo javno smetišnico, ki je bila postavljena ob pokopališču.

Opčine so letovišarski kraj. Nedvomno pa taka umazanost ne dela čisti takemu kraju. Zato tudi tisti, ki oddajajo stanovanja v našem letoviščarjem — imajo popolnoma prav, ko godrnjajo in grajaajo brezbržne občinske uprave.

Zato pozivamo mestni urad za higieno in čistoto, naj se končno zgane. Svetujemo mu, naj pošlje na kraj kakega inspektorja z nalogo, da si ogleda kakšno je stanje. Tako se bo lahko — in kaj kmalu — prepričal, da nikakor ne pre-

Še o problemu smeti

Nabrežina

Nove hiše

Na zadnji seji občinskega sveta devinsko-nabrežinske občine je bil sprejet sklep o gradnji dveh novih ljudskih hiš. Ena hiša bo v Vižovljah in ena ob cesti med Nabrežino in Sempoljem. Občina bo dala ustanovi za ljudske hiše obzemljiki popolnoma brezplačno.

Prosek

Najstarejši član partije umrl

Preteklega februarja je umrl tovariš Ivan Gibie s Prosekom. Pokojni je bil najstarejši član proseške - kontovske sekcije KPI. Bil je star antifasisti demokrati. Kljub svoji starosti je imel veselje do življenja in je iskal zdravja v tržaški bolnici. Toda brez uspeha. Ko so zdravniki ugotovili, da ni več upanja na ozdravitev, so ga poslali domov, kjer je po nekaterih hiranjah umrl. Vsažani so mu naredili lep pogreb. Sekcija KPI mu je poslala lep venec.

Ko je bil tov. Gibie še v bolnici, so ga obiskali predstavniki, ki domače sekcije KPI in na bolnišnici postelji izročili člansko izkaznico za leto 1960. Kako je bil vesel tega dogodka! Dejal je, da so mu tovariši s tem naredili največje veselje.

Naj mu bo lahka domača gruda,

Občni zbor Kmetijske zadruga

V nedeljo so, od članov izvoljeni upravitelji Kmetijske zadruga v Trstu — kot vsako leto ob tem času — položili zbranim članom letni obračun dela, prizadevanj in rezultatov poslovanja zadruga od zadnje-

ga občnega zbora do konca poslovnega leta 1959.

V otvoritvenem nagovoru je predsednik zadruga tov. Marko, vič pozdravil poleg zbranih članov in odbornikov tudi združeno delegacijo z Goriskega in Furlanije ter predstavnika koordinacijskega odbora krajevnih kmetijskih organizacij, ki so prinesli pozdrave občnemu zboru.

Prečitano je bilo nato poročilo upravnega odbora, ki ga je podal v glavnih obrisih predsednik. Poročilo prikazuje plodno delovanje zadruga v zadnjem letu, ki je dala nekaj dobrih in za kmete koristnih iniciativ, katere bo v mehanizaciji se razširila. Predvsem so si upravitelji zadali nalogo vzpodbujanja čim večjega števila strokovnih konferenc za kmete in tečajev, utrjevanje stikov z drugimi kmetijskimi zadrugami in organizacijami ter na splošno uresničevanje vseh tistih pobud, ki lahko pomagajo našemu kmetijstvu.

Kar se tiče poslovnih dobe o kateri je bil podan obračun, beleži zadruga pozitivne finančne rezultate, razširitev poslovnega delokroga in pridobitev na prestižu med našimi kmeti, za kar je pripomogel tudi prvi kmečki tabor, ki ga je zadruga organizirala avgusta lanskega leta na Opčinah in ga bo letos ponovila v še večjem obsegu. Seveda se je zadruga udeležila v še večji meri predvsem zaradi njenih cen kmetijskih artiklov, dobre postrežbe in kvalitete blaga.

Občni zbor je v zaključku odobril poročilo upravnega odbora in dal svoje priznanje vpraviteljem s tem, da je v celoti potrdil prejšnji upravni kot tudi nadzorni odbor zadruga.

Slovensko gledališče v Trstu

V nedeljo 13. t. m. ob 17. na stadionu »I. maja«

premiera

MANEVRI

komedija v dveh delih

Spisal: JOŽE JAVORŠEK

DELO

GLASILO AVTONOMNE TRŽASKO FEDERACIJE K.P.I.

Uredništvo in uprava sta v Trstu, ul. Capitolina 3, telef. 44-046.

Odgovorni urednik: dr. Rudolf Blažič (Biagi). Tiska: Tip. Riva v Trstu, ul. Torrecianca 19.

Nova delavska zbornica - CGIL se pripravlja na svoj kongres

V dneh 18-19 in 20. t. m. se bo vršil v Trstu II. kongres Nove delavske zbornice-CGIL. V teku so že priprave na ta važen dogodek naše največje delavske organizacije. Da bi o teh pripravah in o pomenu manifestacije imeli jasnejšo sliko tudi naši bralci, smo naprosili tajnika pokrajinskega odbora tov. Tomineza, naj nam kaj pove o vsem tem.

Tako smo med drugim izvedeli, da se bo omenjenega kongresa udeležilo okrog 250 izvoljenih delegatov, ki bodo zastopali razne kategorije delavcev. Sedaj je v teku predkongresna diskusija, ki se v glavnem suče okrog nujnih delavskih problemov, izboljšanja delavskih mezd, obrambe delovnih mest in gospodarske obnove na našem ozemlju. Vloga sindikatov v moderni družbi in torej njena navednost v vseh organiziranih, kjer se razpravlja in odloča o gospodarskih problemih in o socialnem napredku; problem uresnitve sindikalne, razširitev njegovih vrst, iz-

boljšanje demokratičnega življenja organizacije in njena vedno večja in tesnejša povezava z množico delavcev so argumenti, o katerih se razpravlja na predkongresnih diskusijah.

Toda na kongresu se bo razpravljalo tudi o drugem važnem problemu, to je o problemu ustanovitve avtonomne dežele Furlanija-Julijske krajine, za katero na stran pošte-nih ljudi, ki delajo in proizvajajo in ki bo poudarila svojo nedovnost od monopolističnih skupin.

Tržaški delavci zahtevajo sestavo vlade, ki bo odstranila sindikalno in politično diskriminacijo, začeni s podjetji z državam udeležbo avtonomije in ki bo omogočila in pospeševala obnovo tržasko-gospodarstva s politiko organiziranega gospodarskega in demokratičnega razvoja.

Iz naših oddaj poslušalci lah-ko izvedo o življenju sovjetskih delavcev, kmetov in izobražen-cev. Ob ponedeljkih ob 22.05 uri oddajamo komentar »Življenje moje dežele tekom tedna«, kakor tudi športno stran. Dvakrat na mesec ob torkih ob 22.05 uri oddajamo posebne oddaje za mladino. Ob sredo ob 22.05 uri v naši oddaji »Poštni predal« odgovarjajo na vprašanja poslušalcev in predvajajo glasbo po željah. Za tiste, ki se zanimajo za vprašanja znanosti in tehnike oddajajo vsako sredo ob 20 uri radiorevij »Znanost in tehnika v ZSSR«.

Vsako nedeljo Moskovski radio oddaja tedenski radiopregled, koncerte klasične in narodne glasbe, sklade komponistov Sovjetske zveze in drugih delov ter lahko in plesno glasbo.

Moskovski radio je začel oddajati za svoje poslušalce učne ure rušine. Ure oddajajo dvakrat na teden ob ponedeljkih ob 22 uri 30 minut in ob četrkih ob 21 uri 30 minut v srbo-hrvaščini. Svoje pripombe in želje pošiljajte na naslov: Moskva, poštni predal 787.

20.00 - 20.30 Vsak dan v sloven.

06.45 - 07.00 Vsak dan v srbo-hrvaščini v diapazonu valov: 19, 25, 41 in 49 m.

19.30 - 20.00 Vsak dan v srbo-hrvaščini v diapazonu valov: 41, 49 in 257 m.

20.00 - 20.30 Vsak dan v sloven.

20.00 - 20.30 Vsak dan v sloven.

20.00 - 20.30 Vsak dan v sloven.

20.00 - 20.30 Vsak dan v sloven.

20.00 - 20.30 Vsak dan v sloven.

20.00 - 20.30 Vsak dan v sloven.

20.00 - 20.30 Vsak dan v sloven.

20.00 - 20.30 Vsak dan v sloven.

20.00 - 20.30 Vsak dan v sloven.

Balada o poročniku in Marjutki

(Nadaljevanje s 3. strani)

je bil Adrijan Rustja. Scenograf Ivo Kuferzin je ustvaril zelo enostavno, praktično in prijetno sceno. Prav posebno sta ugajala oba nastopajoča igralca Mira Sardocova in Stane Starešinič. Oba sta bila v igri močna in karakterna ter sta nas z živimi podajanjem priklenila nase, tako, da nam je bilo prijetno ves čas pozornost slediti dogajanju. Svoji odgovorni vlogi — bila sta ves čas center dogajanja — sta oba zelo dobro izpolnila.

Tako je Alma živela svoje mlado življenje. Padla je pod svinčevimi kot mučnica za svobodo.

Tako je Alma živela svoje mlado življenje. Padla je pod svinčevimi kot mučnica za svobodo.

Tako je Alma živela svoje mlado življenje. Padla je pod svinčevimi kot mučnica za svobodo.

Tako je Alma živela svoje mlado življenje. Padla je pod svinčevimi kot mučnica za svobodo.

Tako je Alma živela svoje mlado življenje. Padla je pod svinčevimi kot mučnica za svobodo.

Izvršna komisija nove Delav-nastala, ker so dozorili nekate-ske zbornice CGIL je proučila položaj po vladni krizi, ki je nastala, ker so dozorili naj-

Izvršna komisija nove Delav-nastala, ker so dozorili nekate-ske zbornice CGIL je proučila položaj po vladni krizi, ki je nastala, ker so dozorili naj-

Izvršna komisija nove Delav-nastala, ker so dozorili nekate-ske zbornice CGIL je proučila položaj po vladni krizi, ki je nastala, ker so dozorili naj-

Izvršna komisija nove Delav-nastala, ker so dozorili nekate-ske zbornice CGIL je proučila položaj po vladni krizi, ki je nastala, ker so dozorili naj-

Izvršna komisija nove Delav-nastala, ker so dozorili nekate-ske zbornice CGIL je proučila položaj po vladni krizi, ki je nastala, ker so dozorili naj-

Izvršna komisija nove Delav-nastala, ker so dozorili nekate-ske zbornice CGIL je proučila položaj po vladni krizi, ki je nastala, ker so dozorili naj-

Izvršna komisija nove Delav-nastala, ker so dozorili nekate-ske zbornice CGIL je proučila položaj po vladni krizi, ki je nastala, ker so dozorili naj-

Izvršna komisija nove Delav-nastala, ker so dozorili nekate-ske zbornice CGIL je proučila položaj po vladni krizi, ki je nastala, ker so dozorili naj-